համար է իմ կռիւը։ Միթէ ճշմարտութիւն յայտնելը կռիւ է!! Ես իմ անձնական շահիս համար երբէք աններելի միջոցների չեմ դիմում. այդ ձեր առօրեայ գործն է, որ ձեր կրքերը առաջ տանելու համար և ձեր անձնական շահերին համար, վարակում էք ամբողջ նոր սերունդի մտաւոր զարգացումը և չէք կամենում, որ ճշմարտութիւնները յայտնուեն ընդհանրութեան առաջև, և բարկանում էք, երբ ճշմարիտ մտքեր են յայտնւում ամբոխին մի լրագրի միջոցաւ։ Պ. պ. հոգաբարձուները իրանց յօդուածում գրում են, թէ՝ «Ախալցխայում կազմւեցաւ մի այլ կուսակցութիւն արհեստանոցի մասին կատարված կարգադրութիւնները յեղաշրջելու և արհեստագէտ վարժապետն ու վարժուհին հեռացնելու»։ Պէտք է ասած, որ այդ կուսակցութեան գլխաւոր անդամները հէնց իրանք են, որ ամսոյս 21-ին յիշեալ արհեստագէտներուն հետ մեծ կռիւ բաց արին և սկսան զանազան յիշոցներ թափել նրանց վրա։ Այժմ նրանք իրանց հրաժարականը տուին, թէև հոգաբարձուները միջնորդներ են ձգել հաշտւելու, բայց նրանք յանձն չեն առնում։ Խոստանում եմ միւս անգամ այս մասին ընդարձակ գրել։

Ախալցխայի ուսումնարանները ամենևին նիւթական ցաւեր չունին, բացի բարոյական ցաւերից։ Պարտաւորութիւն եմ համարում յայտնել, որ հոգաբարձուներից պ. Արշակ Ցակոբջանեանը և պ. Գրիգոր Պուտուղեանցը, մեծամեծ գործերով զբաղված լինելով, երբէք ուսումնարանի գործերին չեն խառնւում և միմիայն հոգաբարձու անունն են կրում։ Երանութիւն կը լինէր Ախալցխայի ուսումնարաններին, եթէ այս երկու ազգասէր անձինք կարողանային նրանց միշտ այցելութեան գալ։ Սրանք այնքան են զբաղված իրանց գործերով, որ մինչև անգամ կարելի է մտածել, որ շատ թղթեր չը կարդացած ստորագրած լինեն։ Գործող անձինք մնում են միմիայն պ. Մկրտիչ Աղնաւուրեան, պ. Գասպար Մելքոնեան և պ. Յովակիմ Գեղամեան։ Դրանցից առաջինը շատ լաւ կանէր, որ իր երեսփոխանական հաշիւները մաքրէր և յետոյ ուրիշների անարդարութեան դէմ սկսէր մաքառել։ Երկրորդը շատ լաւ կանէր, եթէ մի քիչ կարդալ և գրել սովորէր, որ ցուցակներում սխալներ չանէ և յօդուածը չը կարդացած չը ստորագրէ։ Իսկ երրորդը շատ լաւ կանէր, որ լրագիրների մէջ յայտնված գործերը իր վերայից վերցնէր և յետոյ արդարութիւնը աշխատէր ծածկել։ Պ. պ. հոգաբարձուներ, չը կարծէք, թէ ես ձեր թշնամին եմ, ոչ, միթէ մոռացել էք ձեր մտերմին: Չէ որ ամենայն օր միմեանց հետ ճաշ ենք նստում, թէյ ենք վայելում, սուրճ ենք խմում։ Ես ձեր մտերիմն եմ և պէտք է մնամ միշտ. եթէ ես ձեր թշնամին լինեմ, երբէք չեմ յայտնի ձեր պակասութիւնները, որ դուք ուղղւէք։ Պ. պ. հոգաբարձուներ, դուք որ իբրև թէ արդարանալու միջոց ընտրել էք ձեր մատեանները, ապա վարչութիւնը ինչ է ընտրել արդարանալու, թէ դպրոցներից ինքը 196 անգամ բացակայ չէ եղած, կաշառակեր չէ, իրան ընտրածները բոլորն էլ անարժան անձինք չեն, ինքը լուսաւորութեան հետեւող է և այլն։ Ես ամենևին չեմ ասում, թէ մեր պ. տեսուչը ուսումից զուրկ է, քանի որ ինձ յայտնի է, որ տարիներով Գերմանիայի փողոցների սալայատակները մաշել է և ուսումնական քաղցր կեանքը վայելել է։

Զարմանում եմ «Մեղուի» ցածամտութեան վրա, որ գտնելով իրան նման սուտ անձինք, միշտ աշխատում է խեղաթիւրել Ախալցխայի անցքերը։

***

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այսօր, շաբաթ օր, դեկտեմբերի 6-ին, նոր եկած ամերիկական խումբը տալու է Արծրունու թատրոնում իր առաջին ներկայացումը։ Պրոգրամը շատ հետաքրքիր և նոր է երևում։ Կը լինեն ամերիկական և նեգրների պարեր, օրիորդները կածեն ջութակի վրա և կերգեն չանսոնէտներ, վերջապէս ամբողջ խումբը կածի միասին 38 զանգակների վրա։ Գները սովորական են։ Սկիզբը 8 ժամին։ Տոմսակներ կարելի է առնել Արծրունու թատրոնի կասսայում։

—

Մեզ գրում են Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻՑ որ հանգուցեալ Միանսարեանցի տպարանից շուտով դուրս կը գայ մի հաստ գիրք հայերէն լեզուով, որի մէջ ամփոփված կը լինեն բոլոր հրովարտակները, որոնք տուած են զանազան տեղերի ռուսահայերին ռուսաց թագաւորներից, սկսած Միխայիլ Ֆեոդորովիչից մինչև մեր օրերը։

—

Ս. Պետերբուրգից մեզ հաղորդում են, որ մեր յայտնի նկարիչ Կ. Այվազովսկի երկու պատկերներ է ուղարկել Կ. Պօլսի Ներսէս պատրիարքին, խնդրելով նրանից որ այդ պատկերներից մինը պահէ իր մօտ, ինչպէս իր սեփականութիւն, իսկ միւսը անօրինէ ինչպէս ուզում է, միայն թէ նրանից ստացված արդիւնքը յատկացվի Հայաստանի սովելոց օգտին։ Ասում են որ այդ պատկերներից իւրաքանչիւրը արժէ 20 մինչև 30 հազար ֆրանկ։

—

Այս օրերս առաջին անգամ տրվեցաւ և երկրորդ անգամ կրկնվեցաւ ԹԻՖԼԻՍԻ թատրօնում ռուսաց «Жизнь за Царя» օպէրան, որ երևելի Գլինկայի հեղինակութիւնն է։ Ամեն անգամ թատրօնը լի էր կատարելապէս և դարձեալ շատ ցանկացողներ կային օպէրան լսելու, բայց անկարելի էր ճարել տոմսակներ։

—

«Մշակի» բաժանորդների և նոյն իսկ մեր խմբագրութեան գործը հեշտացնելու համար այս տարի հարկաւոր համարեցինք տարածել «Մշակի» հետ մեր բոլոր բաժանորդներին տպված նամակներ տպված ծրարների մէջ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ

Կ. Պօլսից „Polit. Corresp.“ լրագրին գրում են նոյեմբերի 30-ից: Երրորդ, նոյեմբերի 26-ին Բ. Դուռը յայտնեց պետութիւնների ներկայացուցիչներին, որ Դերվիշ-փաշա գրաւել է Դուլցինիօ և պատրաստ է յանձնել նրան չէրնոգորցիներին, եթէ սրանք կը գան քաղաքը գրաւելու համար նոյեմբերի 29-ին առաւօտեան 6 ժամին, իսկ եթէ այդ ժամանակ չէրնոգորցիները չեն ներկայանայ, Դերվիշ-փաշա կուղևորվի Սկուտարի։ Այդ յայտնութիւնից յետոյ դեսպանները հաւաքվեցան խորհուրդ կազմելու համար։ Ամենքը համաձայնվեցին, որ պէտք է ազդել Չէրնոգորիայի վրա, դրդելով նրան գրաւել Դուլցինիօ։ Բայց մինչև դեսպանները կը հաւաքվէին՝ Անգլիայի և Աւստրո-Հունգարիայի դեսպանները տեղեկութիւն ստացան, որ չէրնոգորցիները արդէն գրաւել են Դուլցինիօ։ Թիւրքաց մամուլը երէկ միայն կարողացաւ հաղորդել Դուլցինիօի չէրնոգորցիներին յանձնելու մասին։ Շատերը հաւատացնում են, որ Դերվիշ-փաշա չը հետագրեց Թիւրքաց կառավարութեանը Դուլցինիօն չէրնոգորցիներից գրաւելու մասին։ Հաւանական չէ, որ այսպիսի անցք պատահած լինի, միայն թէ Բ. Դուռը լռում էր, որպէս զի նախապատրաստէր հասարակական կարծիքը, որովհետև ամենքին յայտնի էր, որ այդ լուրը վատ տպաւորութիւն կը գործէ իւրաքանչիւր մահմետականի վրա։ Դեսպաններից մէկը, որ նոյեմբերի տեսնվել էր սուլթանի հետ, պատմում է, թէ Աբդուլ-Համիդ չափազանց նեղացած է Դուլցինիօն կորցնելու և 40 մահմետականների մահուան պատճառով, որոնք կոտորվեցան Դերվիշ-փաշայի և ալբանցիների մէջ պատահած կռուի ժամանակ։ Սուլթանը իր ամբողջ կեանքում չի մոռանայ իսլամի պատմութեան մէջ չեղած այդ անցքը, որ մահմետականները գեաւուրների պատճառով իրար կոտորէին։ Ինչպէս երևում է, Աբդուլ-Համիդ անհանգիստ էր եղել հասարակութեան խռովութիւններից և միջոցներ գործ դրեց անկարգութիւնների առաջն առնելու համար։ Պաշտօնական յայտարարութիւնը, որ երէկ տպվեցաւ լրագիրների մէջ և պատերին կպցվեցաւ, յիշեցնում է մայրաքաղաքի բնակիչներին, որ պաշտաման օրէնքները դեռ ևս ոյժ ունին և բնակիչներին արգելվում է հասարակական տեղերում և սրճարաններում քննադատել քաղաքական հարցերը և անբաւականութիւն ցոյց տալ փադիշահի վճիռների պատճառով։ Այդ կանոնները չը կատարողներին մեծ պատիժներ են սպառնում։ Չը նայելով այս սպառնալիքներին, թիւրքերից շատերը դատապարտում են սուլթանի կարգադրութիւնը Դուլցինիօն յանձնելու մասին։ Ինչպէս դա վերջին գիջումն է, որ արել է սուլթանը և այսուհետև նրան ոչ ոք չէ կարող համոզել տալ Յունաստանին գոնեա մի փոքրիկ կտոր Թիւրքաց երկրից։ Ուրեմն Յունաստանի բարեկամները միայն երկու ելք ունեն. կամ փոքրացնել այն նահանգների չափերը, որոնք Բերլինի կոնֆերենցիայի համեմատ պէտք է Յունաստանին անցնէին, կամ ոյժ գործ դնել և այդպիսով իրագործել կոնֆերենցիայի վճիռը։ Այսուհետև Թիւրքերը միայն թնդանօթների ոյժի առաջ գիջումներ կանեն։

Թիւրքիան եռանդով շարունակում է պատերազմական իր պատրաստութիւնները, որոնք արվում են բացառապէս Յունաստանի պատճառով։ Դեռ նորերումս մի քանի հազար զինւոր ուղարկվեցան Վօլօ, որտեղ զինւորվելուց յետոյ նրանք կուղևորվեն մասամբ Եպիրոս և մասամբ Թեսալիա։ Թիւրքաց մամուլը շարունակ սպառնում է Յունաստանին և վրդովում է բնակիչներին յոյների դէմ։ Միայն «Թէրճիմանի-Հակիկաթ» լրագիրը մի փոքր չափաւոր է և առաջարկում է Յունաստանին միանալ Թիւրքիայի հետ ընդհանուր ոյժերով սլաւոնականութեան զարգացմանը ընդդիմադրելու համար։ Հազիւ թէ այս հրաւէրը ի նկատի առնվի Յունաստանի կողմից և կարելի լինի պատերազմի առաջն առնել։ Թիւրքաց կառավարութիւնը առաջարկել էր իտալական դեսպան կոմս Կորտիին միջնորդի դեր կատարել Յունաստանի և Թիւրքիայի մէջ, բայց իտալական կառավարութիւնը համոզված է, որ նա չէ կարող այնպիսի գործի համար միջնորդել, որ հակառակ է Բերլինի կոնֆերենցիայի վճիռներին։

Կ. Պօլսից շուտով կը հեռանան գերմանական դեսպան կոմս Հացֆէլդ և անգլիական դեսպան պ. Գօշէն, որ ժամանակաւորապէս ուղևորւում է Լոնդօն, որովհետև պ. Գլադստոն կամենում է նրա հետ անձամբ խօսել պարլամենտի բացվելուց առաջ։ Թիւրքերը անհանգստութեամբ հարցնում են միմեանցից, թէ արդեօք ինչպիսի զգացմունքներով և հրահանգներով կը վերադառնայ Գօշէն Լոնդօնից։

Լօրդ Գրէնվիլի ճառը շատ վատ տպաւորութիւն գործեց Բ. Դրան վրա։ Գլադստօնի ճառը այստեղ աւելի չափաւոր են կարծում, իսկ լօրդ Գրէնվիլի տեղեկութիւնները Անգլիայի միջամտութեան մասին յունական գործերին, այստեղ սպառնալիքներ են համարում։

„Ռէյտերի“ ընկերութեանը հեռագրում են Կ. Պօլսից, որ Թիւրքաց կառավարութիւնը առաջարկեց եւրոպական հաւատարմատարներին, եթէ կարելի լինի, խաղաղ անցկացնեն Թիւրք-չէրնոգորիական սահմանագիծը։ Հաւատարմատարները պատրաստակամութիւն յայտնեցին իսկոյն գործը սկսել, մանաւանդ որ վիճած նահանգների մէջ այժմ կատարեալ հանգստութիւն է տիրում։

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Դավրէժ, նոյեմբերի 14

Ստախօս մարդիկը իրանք են իրանց խայտառակում։ Տէղւոյս Մեսրոպ քահանայ Փափազեանցը «Մեղուի» 81 համարի մէջ, ուզելով իրան արդարացնել և իր պատիւը տեղը բերել, խեղճացել իրան աւելի ևս է խայտառակում։ Նա ասում է, որ ես իրան անպատւել եմ, բայց ինքը, որպէս քահանայ և որպէս բազմամեայ պաշտօն կատարող վարժապետ (??) ինձ բազմաթիւ անվայել յիշոցներ տալուց յետոյ, ստահակ էլ է կոչում։ Ահա քահանայ—վարժապետի համեստութիւնը, այլ ես ինչ կարելի է սպասել մի այդպիսի մարդուց։

Տէր-Մեսրոպը «Պսակի» 20 համարի գրածները աշխատում է ուրանալ, բայց նա այնքան տգէտ է, որ այդ ուրացութեամբ և իր սովորական շատ զւարթութեամբ ընկնում է որոգայթի մէջ, որովհետև «Մեղուի» 84 համարի նամակից «Պսակի» 20 համարում գրած նամակի հոտը լաւ փչում է, տէր-Մեսրոպին յատուկ եղած անճոռնի ոճը ցոյց տալով, այդ էլ թողնենք։

Վարժապետ—քահանան ինձ Արամեան դպրոցից փախած է ցոյց տալիս, իբրև անպիտան աշակերտ, որ բոլորովին սուտ է։ Ես մի քանի ընկերներիս հետ, մեր կամքով և մեր ծնողաց հաճութեամբ դուրս ենք եկած վարժարանից, և այն օրից սկսած մինչև օրս պարապում ենք մեր յատուկ առևտրական գործերով. այս այնքան ճիշտ է, որ բոլոր ուսուցիչները և Արամեան դպրոցի հոգաբարձութիւնն բացարձակ կը վկայեն։

Տէր հայրը աշխատում է ցոյց տալ ինձ ծոյլ և վատ աշակերտներից մէկը, այս պատճառով ուղարկում եմ «Մշակի» խմբագրատանը 3 հատ տոմսակներ ներկայ նամակիս, որոնք ստացել եմ Արամեան դպրոցից և որոնց մէջ իմ սովորած առարկաների մեծ մասը նշանակված են լաւ և շատ լաւ, և որտեղ նոյն իսկ ինքն տէր-Մեսրոպը իր առարկայից էլ շատ լաւ է նշանակած։ Այդ տոմսակները, որ հոգաբարձութիւնը կնքած է և նոյն ժամանակի տեսուչից ստորագրած, խնդրում եմ կարդացէք և տէր-Մեսրոպի խօսքերի որ աստիճան ճշմարիտ լինելը կը յայտնվի *)։

Տէր-Մեսրոպը ինձ ուրիշի արբանեակ է համարում և նամակս էլ ուրիշի հեղինակութիւն, իրաւունք ունի, որովհետև նա իր չափովն է չափում ամեն բան, և ես էլ իմ կողմից կասկածում եմ, որ իր գրածներն էլ իրանը լինի, և ոչ մի ուրիշի, որովհետև նա հայերէն այդչափ չը գիտէ։

*) Մեր խմբագրատան մէջ ստացվեցան յիշեալ վկայականները, և բացի դրանցից մի նամակ Դավրէժից, որ գրել էին Արամեան դպրոցի աշակերտները, և որի մէջ խիստ սև տուներ էր ձգած այդ քահանայի անձնաւորութեան, և որպէս վարժապետ, նրա գործունէութեան վրա։ Մենք դադարեցնում ենք այդ բանակռիւը, անվայել համարելով մի քահանայի և կրօնուսուցի այս տեսակ վէճի մէջ մտնել իր աշակերտների հետ։

Ծան. Խմբ.

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 4 դեկտեմբերի։ „Голосъ“ հաղորդում է որ Դուֆէրին դեսպանը բերեց իր հետ մանրամասն հրահանգներ անգլիական մինիստրութեան մեր կառավարութեան հետ Միջին-Ասիայի գործերի վրա բանակցելու համար։

ՌՈՍՏՈՎ (Դօնի վրա), 3 դեկտեմբերի։ Երէկ Ռոստովից չորս վերստ հեռաւորութեամբ Ռոստով-Վլադիկավկասեան երկաթուղու գծի վրա ճանապարհորդների գընացքը ռելսերից դուրս եկաւ։ Ճանապարհորդներից 4 հոգի սպանված են, 40 վիրաւորված։

ՕԴԵՍՍԱ, 3 դեկտեմբերի։ Մրրիկները Սև ծովի վրա շարունակվում են։ «Գունիբ» շոգենաւը չը կարողացաւ այսօր դուրս գալ նաւահանգստից և ուղևորվել դէպի Կ. Պօլիս։ Բաթումի մէջ սպասում են ութ շոգենաւեր այլ և այլ բեռներով։ Սաստիկ մրրիկների պատճառով ամեն յարաբերութիւնները Փօթիի հետ կտրված են։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 3 դեկտեմբերի։ Տամբովի, Կուրսկի, Խարկովի և Մարիուպոլի մէջ գները հացի վրա ընկնում են։ Երէկ հասան Ս. Պետերբուրգ, Բերլի և Կանիգավալի դեսպանները։

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ